

ROMÂNIA
Avocatul Poporului
Ombudsman

Str. Eugeniu Carada, nr. 3, Sector 3, București

Telefon +40-21-312.71.01 Fax: +40-21-312.49.21 Internet: <http://www.avpoporului.ro> E-mail: avp@avp.ro

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
REGISTRATURA JURISDICTIONALĂ
6135 / 11 NOV 2015
Nr. /

AVOCATUL POPORULUI
REGISTRATURĂ GENERALĂ
IEȘIRE Nr. 15555 / **10 NOV. 2015**

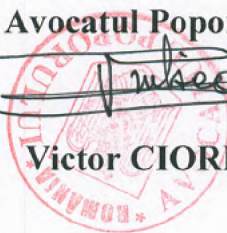
Domnului Augustin Zegrean
Președintele Curții Constituționale

În conformitate cu dispozițiile art. 146 lit. d) teza finală din Constituția României și ale art. 13 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului, republicată, cu modificările și completările ulterioare, vă transmitem alăturat excepția de neconstituționalitate a prevederilor *art. 436 alin. (2), art. 439 alin. (4)¹ teza întâi și art. 440 alin. (1) și (2) din Codul de procedură penală.*

Vă asigur, domnule președinte, de înalta mea considerație.

Avocatul Poporului,

Victor CIORBEA

ROMÂNIA
Avocatul Poporului
Ombudsman

Str. Eugeniu Carada , nr. 3, Sector 3, București

Telefon +40-21-312.71.01 Fax: +40-21-312.49.21 Internet: <http://www.avpoporului.ro> E-mail: avp@avp.ro

În conformitate cu dispozițiile art. 146 lit. d) din Constituția României și ale art. 13 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului, republicată, cu modificările și completările ulterioare, Avocatul Poporului formulează prezenta

Excepție de neconstituționalitate

referitoare la prevederile art. 436 alin. (2), art. 439 alin. (4¹) teza întâi și art. 440 alin. (1) și (2) din Codul de procedură penală

Dispozițiile art. 436 alin. (2), art. 439 alin. (4¹) și a art. 440 alin. (1) și (2) din Codul de procedură penală reglementează recursul în casație și sunt criticate sub aspectul obligativității formulării cererii de recurs de către inculpat, partea civilă și partea responsabilă civilmente, numai prin intermediul unui avocat care poate pune concluzii în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție, sub sancțiunea restituirii cererii, pe cale administrativă, respectiv a respingerii, prin încheiere definitivă.

Prevederile criticate au următorul conținut:

Art. 436 alin. (2) - *Pot formula cerere de recurs în casație numai prin intermediul unui avocat care poate pune concluzii în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție.*

Art. 439 alin. (4¹) - În cazul în care cererea de recurs în casație nu este formulată prin intermediul unui avocat care poate pune concluzii în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție sau este formulată împotriva unei hotărâri prevăzute la art. 434 alin. (2), președintele instanței sau judecătorul delegat de către acesta restituie părții, pe cale administrativă, cererea de recurs în casație.

Art. 440 alin. (1) - Admisibilitatea cererii de recurs în casație se examinează în camera de consiliu de un complet format din un judecător, după depunerea raportului magistratului-asistent și atunci când procedura de comunicare este legal îndeplinită.

(2) - Dacă cererea de recurs în casație nu este făcută în termenul prevăzut de lege sau dacă nu s-au respectat dispozițiile art. 434, art. 436 alin. (1), (2) și (6), art. 437 și 438 ori dacă cererea este vădit nefondată, instanța respinge, prin încheiere definitivă, cererea de recurs în casație.

Precizări preliminare:

Recursul în casație **este singura cale de atac** pentru care legiuitorul impune **formularea cererii prin avocat**. Acesta poate fi folosit în **cazurile expres și limitativ** prevăzute de art. 438 alin. (1) din Codul de procedură penală, cu modificările și completările ulterioare, și au în vedere următoarele situații:

a) în cursul judecății **nu au fost respectate dispozițiile privind competența** după materie sau după calitatea persoanei, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente;

b) inculpatul a fost **condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală**;

c) în mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal;

d) **nu s-a constatat grațierea** sau în mod greșit s-a constatat că pedeapsa aplicată inculpatului a fost grațiată;

e) s-au aplicat **pedepse în alte limite** decât cele prevăzute de lege.

Observăm că aceste cazuri sunt situații concrete de nerespectare a legii penale, iar accesul inculpatului, părții civile și părții responsabile civilmente la calea de atac corespunzătoare acestor situații este condiționat de

formularea cererii prin avocat. Nerespectarea prevederilor legale privind obligativitatea formulării cererii de recurs în cașăie prin avocat este sancționată fie prin restituirea cererii pe cale administrativă, fie prin respingerea cererii de către instanța, prin încheiere definitivă (art. 439 alin. (4¹), respectiv art. 440 alin. (2) din același cod).

Precizăm că prevederile legale similare, prin care se reglementează **obligativitatea formulării și susținerii cererii de recurs prin avocat** incluse în **Codul de procedură civilă** - art. 13 alin. (2) teza a doua, art. 83 alin. (3) și art. 486 alin. (3) din Codul de procedură civilă, **au fost constatate ca neconstituționale prin Decizia nr. 462/2014 a Curții Constituționale.** Textele legale criticate prevedeau obligativitatea reprezentării și asistării părților prin avocat în calea de atac a recursului, respectiv obligativitatea redactării cererii de recurs, precum și exercitarea și susținerea recursului numai prin avocat. În aplicarea acestor reglementări cu caracter de principiu, legiuitorul a prevăzut că recursul și motivele de recurs se depun cu respectarea obligației referitoare la reprezentare, întâmpinarea se redactează și se semnează de avocatul intimatului, iar răspunsul la întâmpinare de avocatul recurentului.

Având în vedere situația expusă și considerentele Deciziei nr. 462/2014, față de textele legale mai sus menționate, formulăm următoarele

MOTIVE DE NECONSTITUȚIONALITATE:

I. Încălcarea art. 21 alin. (1) și (2) din Constituție, coroborat cu art. 6 paragraful 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și art. 47 alin. (1)-(2) și 52 alin. (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

Accesul liber la justiție reprezintă facultatea fiecărei persoane de a se adresa unei instanțe judecătorești pentru apărarea drepturilor sale sau valorificarea intereselor sale legitime. Orice limitare a acestui drept, oricât de neînsemnată ar fi, trebuie să fie temeinic justificată, analizându-se în ce măsură dezavantajele

create de ea nu cumva depășesc posibilele avantaje, deoarece *"simpla sa consacrare legală, chiar și la nivelul suprem, prin Constituție, nu este de natură a asigura și o eficacitate reală a acestuia, atât timp cât, în practică, exercitarea sa întâmpină obstacole. Accesul la justiție trebuie să fie asigurat, în consecință, în mod efectiv și eficace"* (Decizia nr. 670/2011 a Curții Constituționale).

De asemenea, instanța de contencios constituțional a reținut în jurisprudența sa că **accesul liber la justiție vizează și exercitarea căilor de atac**, iar *"limitarea dreptului unor părți ale unuia și aceluiași proces de a exercita căile legale de atac constituie o limitare a accesului liber la justiție"* (Decizia nr. 482/2004). Ca urmare, **recursul în casatie reprezintă un aspect al accesului liber la justiție, drept fundamental protejat de art. 21 din Constituție, art. 6 paragraful 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și de și art. 47 alin. (1)-(2) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.** În acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat prin Hotărârea din 9 noiembrie 2004, pronunțată în *Cauza Saez Maeso contra Spaniei*, că a existat o violare a art. 6 paragraful 1 din Convenție, atunci când **normele referitoare la formele ce trebuie respectate pentru introducerea unui recurs și aplicarea lor îi împiedică pe justițiabili să se prevaleze de căile de atac disponibile.** În considerentele hotărârii, Curtea a precizat că, deși accesul la o instanță de judecată nu este un drept absolut, ci este susceptibil de limitări, în special în ceea ce privește condițiile de admisibilitate a unei căi de atac, totuși, aceste limitări nu trebuie să restrângă accesul deschis unui justițiabil de o asemenea manieră sau până la un asemenea punct încât dreptul să fie atins în însăși substanța lui.

Într-adevăr, accesul la justiție nu este un drept absolut, putând fi limitat prin anumite condiții de formă și de fond impuse de legiuitor. Dar, în conformitate cu jurisprudența instanței de contencios constituțional și a Curții Europene a Drepturilor Omului, **aceste condiționări nu pot fi acceptate dacă afectează dreptul fundamental în chiar substanța sa, limitările aduse dreptului fundamental fiind admisibile doar în măsura în care vizează un scop legitim și**

există un raport de proporționalitate între mijloacele folosite de legiuitor și scopul urmărit de acesta (Decizia nr. 266/2013).

Astfel, în speță, prin instituirea obligativității formulării recursului prin avocat ca o condiție de admisibilitate a exercitării căii de atac, legiuitorul a reglementat o limită a accesului liber la justiție, aspect care se constituie într-o veritabilă intervenție a statului în configurarea și structurarea acestui drept fundamental. În asemenea situații, în jurisprudența Curții Constituționale (Decizia nr. 266/2013, Decizia nr. 462/2014) s-a cristalizat practica de a analiza, prin prisma unui **test de proporționalitate**, dacă limitele impuse prin intervenția legiuitorului acestui drept reprezintă o limitare rezonabilă care să nu fie disproporționată față de obiectivul urmărit, de natură să transforme dreptul în unul iluzoriu/teoretic.

Precizăm că **principiul de proporționalității** este consacrat de **art. 52 alin. (1) al Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene**, potrivit căruia *"Orice restrângere a exercițiului drepturilor și libertăților recunoscute prin prezenta carte trebuie să fie prevăzută de lege și să respecte substanța acestor drepturi și libertăți. Prin respectarea principiului proporționalității, pot fi impuse restrângeri numai în cazul în care acestea sunt necesare și numai dacă răspund efectiv obiectivelor de interes general recunoscute de Uniune sau necesității protejării drepturilor și libertăților celorlalți"*. Ca atare, principiul proporționalității are o importanță considerabilă în privința protecției individului, fiind „**girantul substanței**” în legătură cu drepturile fundamentale protejate.

Pentru a verifica conformitatea dispozițiilor criticate cu acest principiu, se examinează măsura legislativă luată sub următoarele aspecte:

- a) legitimitatea obiectivului urmărit și adecvarea mijlocului folosit pentru îndeplinirea obiectivului urmărit;
- b) dacă măsura este necesară, adică indispensabilă pentru îndeplinirea scopului;
- c) dacă măsura este proporțională - justul echilibru între obiectivul urmărit și mijloacele utilizate pentru atingerea acesteia.

În speță, constatăm următoarele:

a) Cât privește obiectivul urmărit, examinăm în primul rând justificarea din expunerea de motive care a însoțit proiectul Noului Cod de procedură penală, potrivit căreia *"Prin intermediul acestei căi extraordinare de atac, a cărei soluționare este numai în competența Înaltei Curți de Casație și Justiție, **este analizată conformitatea hotărârilor definitive atacate cu regulile de drept, prin raportare la cazurile de casare expres și limitativ prevăzute de lege**".* Totodată, se precizează *"Față de specificul acestei căi extraordinare de atac, proiectul impune condiții stricte cu privire la cuprinsul cererii de recurs în casație în scopul asigurării unei rigori și discipline procesuale și al evitării introducerii, în mod abuziv, a unor recursuri care nu se încadrează în motivele prevăzute de lege. Cazurile în care se poate exercita recursul în casație vizează exclusiv legalitatea hotărârii și nu chestiuni de fapt"*.

Ca atare, obiectivul urmărit de legiuitor a fost acela de a crea o cale extraordinară de atac în care se analizează conformitatea hotărârilor definitive atacate cu regulile de drept, prin raportare la cazurile de casare expres și limitativ prevăzute de lege, obiectiv pe care îl apreciem nu numai ca legitim, dar deosebit de important în asigurarea unei justiții în care normele sunt corect aplicate. În plus, observăm că expunerea de motive nu conține nicio mențiune or justificare referitoare la obligativitatea formulării recursului în casație prin avocat.

În ceea ce privește adecvarea mijlocului folosit pentru îndeplinirea obiectivului urmărit, apreciem că poate fi *in abstracto* o măsură adecvată pentru impunerea unei rigori și discipline procesuale.

b) Cu privire la caracterul necesar al măsurii criticate față de scopul legitim urmărit, și anume buna administrare a justiției prin creșterea calității actului de justiție în procedura recursului în casație, se vedește ca fiind împlinit, deoarece formularea căii de atac prin avocat este, de principiu, conformă acestui scop.

c) În ceea ce privește proporționalitatea măsurii cu obiectivul urmărit, prin limitarea dreptului de acces liber la justiție, **apreciem că nu există un raport rezonabil** între cerințele de interes general referitoare la buna administrare a

justiției și protecția drepturilor fundamentale ale individului, dispozițiile legale criticate realizând un dezechilibru între cele două interese concurente.

Astfel, persoana care dorește să recurgă la concursul justiției în vederea realizării drepturilor și intereselor sale subiective prin intermediul acestei căi de atac este condiționată de încheierea unui contract de asistență judiciară prin avocat la formularea recursului. Fiind o condiție de admisibilitate a recursului, legiuitorul impune în sarcina individului costuri suplimentare, care nu pot fi justificate din punct de vedere obiectiv și nici din punctul de vedere al îndeplinirii unei justiții corecte, imparțiale și egale pentru toți, în spiritul și litera art. 124 alin. (2) din Legea fundamentală. Ca urmare, interesul individual este afectat în mod iremediabil, cu atât mai mult cu cât calea recursului în casație are ca obiectiv principal conformitatea hotărârilor definitive atacate cu regulile de drept.

Considerăm că obligația formulării cererii prin avocat în etapa procesuală a recursului în casație este o condiție excesivă, în situația în care nu îi corespunde dreptul justițiabilului la asistență juridică specializată la nivelul impus de lege, și anume asigurarea accesului la un *avocat care poate pune concluzii în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție*. Impunerea unei sarcini excesive părților este de natură să producă un dezechilibru în defavoarea justițiabilului, în sensul că acesta trebuie să suporte costurile (plata avocatului) sau sancțiunile procedurale (respingerea sau restituirea pe cale administrativă a cererii), după caz.

Astfel, ne aflăm în situația suprimării dreptului - substanțial - al unei părți interesate de a exercita o cale de atac menită să vegheze conformitatea hotărârilor definitive cu regulile de drept. Deși art. 129 din Constituție, republicată, asigură folosirea căilor de atac "în condițiile legii", această dispoziție constituțională nu are însă semnificația că "legea" ar putea înlătura ori restrânge exercițiul unor drepturi sau libertăți expres consacrate prin Constituție, cu atât mai mult cu cât nicio lege nu poate îngreuna exercitarea dreptului la acces liber la justiție.

II. Încălcarea art. 24 din Constituție, coroborat cu art. 6 paragraful 3 lit. c) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, art. 47 paragraful 3 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene și art. 14 paragraful 3 lit. d) din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice

Dreptul la apărare este un drept fundamental, consacrat și garantat constituțional, părțile având dreptul de a fi asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu. Ca urmare, pentru garantarea dreptului la apărare, statul trebuie să se abțină de la orice ar putea limita posibilitățile unei persoane de a se apăra în instanță.

Asigurarea asistentei juridice a suspectului sau inculpatului este supusă exigențelor art. 90 din Codul de procedură penală, care prevede în mod expres și limitativ situațiile în care se acordă. Menționăm că ajutorul public judiciar nu se acordă în cauzele penale, conform art. 3 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă, cu modificările și completările ulterioare.

În situația recursului în casație, acuzatul nu are dreptul să se apere el însuși, fiind condiționat de formularea cererii prin avocat, iar dacă nu are resursele financiare necesare și nu se află în situațiile prevăzute limitativ de lege pentru acordarea unui apărător din oficiu, este lipsit de accesul la această cale de atac. Reiterăm faptul că motivele/cazurile în care se poate face recursul în casație (art. 438 alin. (1) din Codul de procedură penală) sunt deosebit de importante pentru asigurarea unei justiții corecte – aceasta fiind și rațiunea pentru care a fost înființat acest tip de recurs. Mai mult decât atât, **cel puțin unul dintre cele cinci cazuri de recurs în casație reprezintă interdicții – garanții** instituite în mod expres de **art. 7** din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și de **art. 49 alin. (1)** din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, și anume *”nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, în momentul săvârșirii, nu constituia o infracțiune potrivit dreptului național sau internațional”*.

Ca atare, constatăm că legiuitorul a impus justițiabililor obligativitatea formulării prin avocat a unei căi de atac menită să garanteze legalitatea hotărârilor judecătorești, fără a lua măsurile legislative necesare pentru a asigura asistența juridică a celor care nu dispun de mijloace materiale pentru a plăti un avocat. Ca urmare, ne aflăm în situația în care obligația instituită pentru exercitarea recursului în casație echivalează, pe de o parte, cu transformarea conținutului dreptului fundamental la apărare într-o condiție de admisibilitate a exercitării unei căi de atac, iar, pe de altă parte, cu convertirea acestui drept într-o obligație, ceea ce afectează însăși substanța dreptului la apărare. Or, legiuitorul nu poate da dreptului la apărare garantat de Constituție valențe care, practic, contravin caracterului său de garanție a dreptului la un proces echitabil. Astfel, se reliefează faptul că obligația legală impusă este disproporționată, de natură să rupă justul echilibru ce trebuie să existe între preocuparea legitimă de asigurare a accesului liber la justiție și exercitarea dreptului la apărare. Neasigurarea necondiționată a dreptului la apărare este de natură să conducă la privarea persoanelor interesate de dreptul de a formula și exercita o cale de atac, ceea ce echivalează cu o sancțiune procesuală aplicată celor lipsiți de veniturile necesare pentru plata serviciilor unui avocat care poate pune concluzii în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Așa cum am precizat mai sus, condiționarea exercitării căii de atac de încheierea, în mod obligatoriu, a unui contract de asistență judiciară, drept condiție de admisibilitate a recursului, a fost considerată de Curtea Constituțională într-un dosar similar (Decizia nr. 462/2014, paragraful 34) ca neconstituțională, impunând în sarcina individului atât condiții excesive pentru exercitarea căii de atac a recursului, cât și costuri suplimentare și semnificative în raport cu cheltuielile efectuate de cetățean pentru plata serviciului justiției.

Totodată, precizăm că în materie penală sunt aplicabile dispozițiile art. 6 paragraful 3 lit. c) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, potrivit căreia "*Orice acuzat are, mai ales, dreptul să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare remunerării unui apărător, să poată fi asistat*

gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer". În speță, apreciem că **interesele justiției cer aplicarea acestui drept, raportat la obiectivul normei legale criticate** - și anume, asigurarea unei căi de atac prin care să fie analizată *"conformitatea hotărârilor definitive atacate cu regulile de drept"*, potrivit intenției declarate de legiuitor în expunerea de motive a actului normativ.

De asemenea, sunt aplicabile prevederile **art. 14 paragraful 3 lit. d) din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice**, potrivit cărora *"Orice persoană acuzată de comiterea unei infracțiuni penale are dreptul, în condiții de deplină egalitate, să se apere ea însăși sau să aibă asistența unui apărător ales de ea; dacă nu are apărător, să fie informată despre dreptul de a-l avea și, ori de câte ori interesul justiției o cere, să i se atribuie un apărător din oficiu, fără plată"*.

Prin urmare, stabilirea unei asemenea obligații în sarcina inculpatului, părții civile și a părții responsabile civilmente fără resurse financiare reprezintă practic privarea de dreptul de a se adresa unui judecător.

Pe cale de consecință, respectarea principiilor accesului liber la justiție și a dreptului la apărare, nu este posibilă, decât în situația în care procedura instituită de legiuitor permite inculpatului, părții civile și a părții responsabile civilmente valorificarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime.

III. Încălcarea art. 11, art. 20 și art. 148 din Constituție, față de art. 6 paragraful 1 și 3 lit. c) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, art. 14 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice și de art. 47 și art. 52 alin. (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

Conform art. 11 alin. (1) și art. 20 alin. (1) din Legea fundamentală, *dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte, statul obligându-se să îndeplinească întocmai și cu bună-*

gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer". În speță, apreciem că **interesele justiției cer aplicarea acestui drept, raportat la obiectivul normei legale criticate** - și anume, asigurarea unei căi de atac prin care să fie analizată "conformitatea hotărârilor definitive atacate cu regulile de drept", potrivit intenției declarate de legiuitor în expunerea de motive a actului normativ.

De asemenea, sunt aplicabile prevederile **art. 14 paragraful 3 lit. d) din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice**, potrivit cărora "Orice persoană acuzată de comiterea unei infracțiuni penale are dreptul, în condiții de deplină egalitate, să se apere ea însăși sau să aibă asistența unui apărător ales de ea; dacă nu are apărător, să fie informată despre dreptul de a-l avea și, ori de câte ori interesul justiției o cere, să i se atribuie un apărător din oficiu, fără plată".

Prin urmare, stabilirea unei asemenea obligații în sarcina inculpatului, părții civile și a părții responsabile civilmente fără resurse financiare reprezintă practic privarea de dreptul de a se adresa unui judecător.

Pe cale de consecință, respectarea principiilor accesului liber la justiție și a dreptului la apărare, nu este posibilă, decât în situația în care procedura instituită de legiuitor permite inculpatului, părții civile și a părții responsabile civilmente valorificarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime.

III. Încălcarea art. 11, art. 20 și art. 148 din Constituție, față de art. 6 paragraful 1 și 3 lit. c) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, art. 14 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice și de art. 47 și art. 52 alin. (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

Conform art. 11 alin. (1) și art. 20 alin. (1) din Legea fundamentală, *dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte, statul obligându-se să îndeplinească întocmai și cu bună-*

credință obligațiile ce-i revin din tratate. Așa cum am arătat mai sus, prevederile **art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale** și ale **art. 14 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice** sunt de natură să îmbogățească conținutul dispozițiilor constituționale referitoare la liberul acces la justiție și dreptul la apărare.

Cât privește **art. 47 și art. 52 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene**, privind *dreptul la o cale de atac eficientă, la un proces echitabil și la asistență juridică gratuită*, respectiv *principiul proporționalității*, așa cum Curtea Constituțională a reținut în considerentele de principiu din Decizia nr. 1.479/2011, **prevederile Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene sunt aplicabile în controlul de constituționalitate în măsura în care asigură, garantează și dezvoltă prevederile constituționale în materia drepturilor fundamentale**, cu alte cuvinte, în măsura în care nivelul lor de protecție este cel puțin la nivelul normelor constituționale în domeniul drepturilor omului. Față de argumentele prezentate la punctele I și II de mai sus, constatăm ca sunt încălcate și dispozițiile **art. 148 din Legea fundamentală**, privind integrarea în Uniunea Europeană.

Ca urmare, în condițiile în care art. 20 alin. (1) și art. 148 din Constituție impun ca dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor să fie interpretate și aplicate în concordanță cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte, iar Parlamentul, Președintele României, Guvernul și autoritatea judecătorească garantează aducerea la îndeplinire a obligațiilor rezultate din actul aderării la Uniunea Europeană, iar art. 21 din Constituție consacră liberul acces la justiție, a cărei exercitare, potrivit alin. (2), nicio lege nu o poate îngradi, și art. 24 din Legea fundamentală garantează dreptul la apărare, Parlamentul are îndatorirea de a legifera norme corespunzătoare pentru asigurarea reală a respectării acestor drepturi, în lipsa cărora nu se poate concepe existența statului de drept, prevăzută prin art. 1 alin. (3) din Constituție. Fără îndeplinirea acestor îndatoriri, normele constituționale menționate ar avea un caracter pur declarativ, situație inadmisibilă pentru un stat care împărtășește valorile democratice ce fac parte din ordinea publică europeană, așa cum este prefigurat

de Convenția Europeană a Drepturilor Omului și de Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

În plus, față de cele prezentate, considerentele deciziei Curții Constituționale nr. 462/2014 sunt valabile *mutatis mutandis*, argumentele cu privire la neconstituționalitatea dispozițiilor art. 13 alin. (2) teza a doua, art. 83 alin. (3), precum și în art. 486 alin. (3) din Codul de procedură civilă sunt pe deplin sustenabile și în ceea ce privește dispozițiile art. 439 alin. (4¹) teza întâi, art. 436 alin. (2) și a art. 440 alin. (1) și (2) din Codul de procedură penală, cu modificările și completările ulterioare.

Pe cale de consecință, dispozițiile art. 436 alin. (2), art. 439 alin. (4¹) și a art. 440 alin. (1) și (2) din Codul de procedură penală **sunt neconstituționale** sub aspectul impunerii obligației inculpatului, părții civile și părții responsabile civilmente de a formula recursul în casăție numai prin intermediul unui avocat care poate pune concluzii în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție, sub sancțiunea restituirii cererii, pe cale administrativă, respectiv a respingerii, prin încheiere definitivă, întrucât **contravin dispozițiilor art. 21 alin. (1) și (2), art. 24, art. 11, art. 20 și art. 148 din Legea fundamentală, art. 6 paragraful 1 și 3 lit. c) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, art. 14 paragraful 3 lit. d) din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice și art. 47 paragraful 3 și art. 52 alin. (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.**

Avocatul Poporului,

Victor Ciorbea

București, 7 octombrie 2015